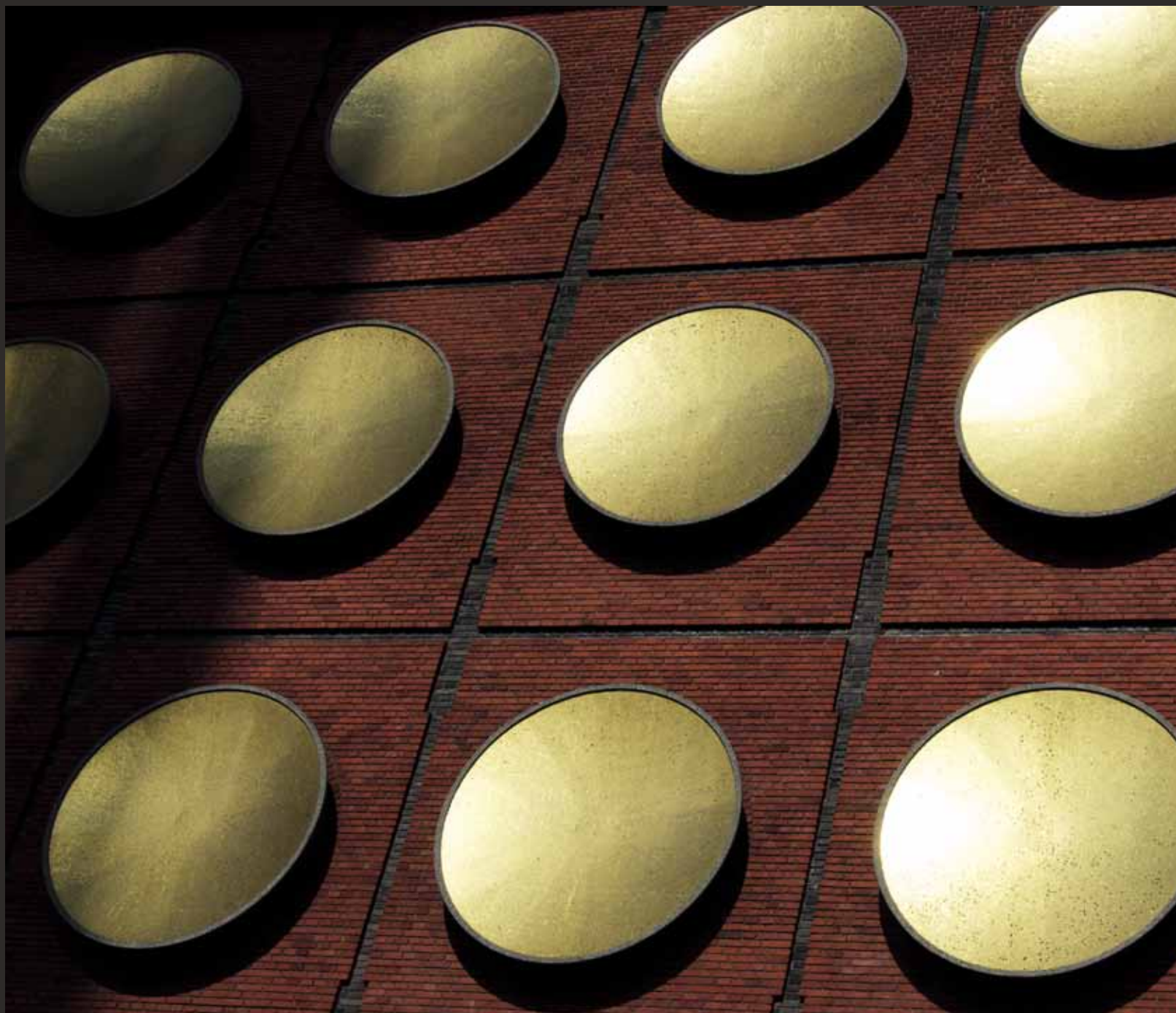

TEGL

September 2011

Den rigtige mørtel til den valgte sten

*Reference – Skuespilhuset – store sal.
Teglsten med lav minutsugning
opmuret med Weber Funktionsmørtel
FM 5®LM Farve 1093*

Når du skal i gang med et byggeri, er det vigtigt for kvaliteten af murværket, at du vælger den rigtige mørtel til den sten, som du har valgt.

Både mureteknisk og styrkemæssigt er det vigtigt at vælge den optimale kombination af mursten og mørteltype.

Vi har den rigtige funktionsmørtel til enhver mursten.

Foto: Signe Baadsgaard

Du er altid velkommen til at kontakte os, hvis du skal i gang med et byggeri, og har brug for vejledning omkring dit valg af mørtel.

www.weber.dk

 weber
SAINT-GOBAIN

INDHOLD

- 6 Interview med Jan Søndergaard**
Er arkitektstanden en truet art ?
- 14 Lagerkælder 3**
Svenn Eske Kristensen, Carlsbergbyen
- 18 På Bispebjerg Bakke**
Fortid og fremtid
- 24 Slyk Bro**
- 28 Børneinstitution på Amager**
Leg med klodser
- 32 Skolemur**
KHR arkitekter i Ørestad
- 34 Villa Sky**
Cobe Arkitekter
- 36 Hospice Søndergaard**
Henning Larsen Architects
- 38 Workshop**
Symposium på Cathrinesminde Teglværksmuseum
- 42 Kirke i Åbyhøj**
Exner og FlexStone

STRØJER TEGL

www.strojertegl.dk

AT MODELLERE

EDB er kommet for at blive, det ved vi, og digitaliseringen af byggeprocessen går sin sejrsgang gennem hele det byggede miljø. Der bliver nu 3D-modelleret og ud fra denne model projekteret til højre og venstre, udtrukket mængder, udarbejdet planer for vedligeholdelse og rengøring og uendelig meget andet, så bygherren og de involverede entreprenører kan følge med i den komplicerede process, det er at bygge huse.

Hvor er arkitekten i hele dette inferno af digitale dokumenter, hvad med husenes form, rummenes proportionering, deres indbyrdes sammenhæng og konteksten i det byggede miljø? Hvis det er rigtigt, hvad Jan Søndergaard i interviewet i dette magasin på side 6 antyder, så sidder han i projektets skabelsesproces og rundbordssamtaler med alle mulige specialister, der har fået taleret på linje med ham selv, medens dialogen med bygherren fortaber sig bag en hær af andre rådgivere. Er det sådan, det ser ud, så er der da noget for arkitektstanden at tage fat på.

Hvad blev der i øvrigt af debatten, da Jan Søndergaard i marts 2008 i samme magasin udtalte:

»Vi lefler. Vi finder ikke prestige i at skabe arkitektur«

På samme plads i forrige nummer opfordrede vi arkitekter, ingeniører og designere til at indgå i et samarbejde med fagets producenter med henblik på en udvikling af formgivning, konstruktion og beregning af konstruktioner, hvori anvendelsen af ler, tegl og mørtel kan indgå i fremtidens arkitektur. Jeg håber, I blev godt modtaget.

Søren Bøgh

Redaktion:

Søren Bøgh (ansv.)
Vibeke Krogh
Susanne Ulrik

Signerede artikler er
forfatterens ansvar

Tegl udkommer 4 gange årligt

Udgivelse:

Forlaget Tegl/MURO
Lille Strandstræde 20 C
1254 København K
T+ 45 33 32 34 84
F+ 45 33 32 22 97

e-mail tegl@muro.dk
www.forlagettegl.dk

Abonnement:

www.mitabonnement.dk/tegl
Susema A/S
Kundeservice T+ 45 70 22 50 15
mandag-fredag 10-14

Annoncer:

Forlaget Tegl/MURO
T+ 45 33 32 34 84

Tryk:

Scanprint A/S
Dette nummer er trykt i 1.750
eksemplarer

Medlem af Dansk Fagpresse
Dansk Fagpresses Oplagskontrol
ISSN 0040-2141

Grafisk opsætning:

Susanne Ulrik

Forsidefoto:

Vibeke Krogh

Årgang 114

JEG TROR PÅ FREMTIDEN

Interview med Jan Søndergaard

For tre år siden spurgte vi arkitekten Jan Søndergaard om hvordan det efter hans opfattelse stod til i arkitekturens verden. Svaret kunne dengang læses i Tegl – Søndergaard anfægtede kvaliteten af tidens byggeri. Niels Hesse og Søren Bøgh har igen besøgt manden med 'fingeren på pulsen', og Søndergaard er stadig foruroliget. Trods en højt kvalificeret undervisning på arkitektskolen synes de digitale arbejdsmetoder at medføre, at arkitektens rolle som den centrale figur i byggeriet tabes – og den gode arkitektur glimrer ved sit fravær. Er arkitektstanden en truet art?

Jan Søndergaard har inviteret til en drøftelse af arkitekturens vilkår ude på Holmen. Søndergaard er en engageret arkitekt, der gerne tager temperaturen på tidens muligheder i byggeriet, og som professor på Kunstakademiets Arkitektskole og medindehaver af firmaet KHR Arkitekter i Kanonbådsskurene ved Stadsgraven, ses han ofte i kvarteret på vej mellem tegnestuen og skolen. Kun et stenkast adskiller de to, og der er nok at gøre begge steder. Tegnestuen er krumtappen i en projektgruppe, der netop har vundet 1. præmie i konkurrencen om det nye sygehus i Odense. Og på skolen har afgangsp projekterne i år afsløret en kunnen hos Søndergaards studerende, som nok ikke er nået før. Så et godt udgangspunkt er det at træffes netop her for at få en snak om det, arkitekten brænder for: At skabe arkitektur.

Vi mødes først i en af de store sale på arkitektskolen, hvor man kan beundre et udpluk af de ophængte prospekter, som tilsammen illustrerer kvaliteten i årets eksamensprojekter. Søndergaards glæde ved tegningerne og modellerne er ikke til at tage fejl af. Den smitter. Han smiler lysende, medens han går rundt mellem projekterne, der formelig emmer af kvalitet. Nyuddannede arkitekter med evner som demonstreret her, står med et godt afsæt til erhvervslivets virkelighed, hvor man kappes om at gøre en

forskel inden for byggeriet. Og studiet på arkitektskolen forlanges at mønstre et højt niveau, nu, da der på andre skoler er kommet nye uddannelser på banen med andre dagsordener. Jan Søndergaard siger:

! Jeg er fuld af fortrøstning. Jeg tror på fremtiden, og jeg føler mig overbevist om, at de kommende arkitekter med et overbevisende talent vil kunne løfte arven efter os andre. Når jeg iagttager niveauet hos mine studerende, og når jeg en stille eftermiddag går rundt for mig selv og kigger på de afgangsp projekter, som for tiden er ophængt på skolen, må jeg sige, at jeg bliver ganske imponeret. Jeg tror næppe, at kvaliteten i mine studerendes arbejder har været højere nogensinde. De har et engagement og en forståelse for faget, som allerede efter 3-4 års studietid viser en udvikling, som kun sjældent blev set blandt færdiguddannede arkitekter for år tilbage. Så jo, jeg er aldeles ramt af beundring for den unge generation af nye arkitekter. De forstår at tænke. Og derfor er jeg naturligvis optimist på min professions vegne. Det skal nok gå alt sammen. Og derfor føler jeg mig heller ikke som et gammelt brokkehoved, der absolut skal lave vrøvl over det ene og det andet, blot fordi der jævnlige bringes fornyelser ind i faget. Alligevel må jeg indrømme,

at jeg af og til godt kan blive lidt fortvivlet, når jeg ser, hvordan der for tiden er så mange ting, der udvikler sig uheldigt. De nyuddannede arkitekter kan fremvise en dygtighed og et engagement, der er uden sidestykke, og til trods herfor skal de ud i en verden, hvor der kun vises ringe forståelse for deres færdigheder. I dag går udviklingen på flere fronter i retning af en opløsning af mange af de værdier, som vi inden for professionen ellers gennem årene har arbejdet energisk på at værne om. Validiteten i vores fag ligger ubeskyttet hen, sådan som jeg ser det. Det gælder måden, vi arbejder sammen på, måden vi uddanner os på, måden vi laver aftaler på. Det hele hænger sammen.

! Efter min mening er vi kommet derhen, hvor vi opbygger løsrevne, konceptuelle billeder, som egentlig ikke har nogen forbindelse til noget af det, som vi ellers lagde vægt på for tyve år siden. Dengang sad vi i arkitektforeningen og bekymrede os om kvaliteten i arkitekturen, og vi efterlyste mere fokus på arkitektonisk indhold som sådan. Nu er situationen væltet til den side, at alting skal pyntes med originalitet og hittepåsomhed, fordi man har glemt det væsentlige ved et hus. Det er som om hierarkiet af væsentligheder ved en bygnings tilblivelse ikke længere gælder.

Arkitekten Sigurd Lewerentz med blok, blyant og cigar
- i samtale på byggepladsen.

Påvirket af tidens tilbøjelighed til hurtige koncepter har arkitekten jo dygtiggjort sig i at kommunikere sine idéer videre til bygherrer og beslutningstagere. IT-mediet har skaffet os denne bekvemme adgang til at vise, hvad vi kan. Menigmand har derfor fået mulighed for - tilsyneladende - at forstå arkitektens visioner, desuagtet at projektet endnu ikke har fundet sin færdige form. Ufærdige tanker kan læses som reelle billeder i kraft af 3D-illustrationer. Og i takt med at arkitekten bliver bedt om at billedliggøre sine idéer før tiden, har en anden udvikling parallelt hermed også fået fæste i vores univers. Nemlig den, at folk fra andre faggrupper sidder med en viden, som bringes ind i projekteringsprocessen med samme vægt som arkitektens. Alle mulige mennesker med specialuddannelser og en særlig viden, der ikke har ret meget at gøre med skabelse af arkitektur, bliver rodet ind i tingene uden nogen kritisk styring. Under projektets tilblivelse udtaler folk sig til højre og venstre fyndigt og alvorligt, fordi de med deres specialuddannelser har fået taleret på linje med arkitekten selv. Kommunikationen mellem bygherren og arkitekten fortoner sig i rundbordssamtaler.

Arkitektens abstrakte univers 'udtørres' på denne måde, og han får ikke sin plads, sin tid til at tænke projektet færdigt. 'Hemmeligheden' i projektet forsvinder, når man forsøger at vise 3D-billeder af noget, der endnu ikke er flyvefærdigt. Sanseligheden, stemtheden, der bør vokse langsomt frem i udviklingen af projektet - som er arkitektens hjemmebane - får ikke mulighed for at vokse sig til en afsluttet form. Nu, da liberaliseringen har givet fri adgang for alle implicerede i byggeprocessen, bliver der tale om det rene, skære koncept, som kan sælge billetter. Det bliver ren business. Der er ikke længere tale om et kunstnerisk udviklingsarbejde, hvor arkitekten med sin kompetence, erfaring og forståelse for omgivelser og traditioner står for en sikker udvikling af projektet frem til en arkitektur, der kan holde. Nu står talrige perifere mennesker i kø med løsrevne agendaer og notater fyldt med særegen specialviden i udkanten af et helt byggeris vældige kontinuum af helhed, og vil til. Fjernt fra arkitektens overordnede helhedstanke, der ellers skulle have virket i en sammenhængende symbiose af arkitektoniske elementer, maser en inferior pragmatik som f.eks. vedligeholdelsesplaner eller rengøringsprogrammer sig på. Midt i projekteringsfasen kan vi komme ud for, at huset lige med ét skal have ud-

hæng af hensyn til vinduerne, ud fra de analyser, som blegt og blodfattigt er blevet foretaget af andre. Vi ser også, at valget af materialer i stigende grad bliver afgjort på denne måde. Tilfældigheder kan på denne måde risikere at træde foran den egentlige arkitektoniske idé. Arkitekten fjerner sig efter min mening mere og mere fra sin oprindelige rolle, hvor han med sin overordnede fornemmelse for tingene ellers fik hele den komplekse maskine til at hænge sammen. Han var det omdrejningspunkt i byggeriet, der sikrede den holistiske idé, og ikke en specialist.

Nu er vi stort set blevet specialister i at producere billeder, og resten har man ikke rigtig brug for. Når det er to-talentrepriser, vi har med at gøre, holdes møderne faktisk uden os. Man er ikke mere interesseret i byggeriet end, at det hele skal være så nemt som muligt. Man undgår derfor at bringe arkitekten i en position, hvor han eller hun får egentlig indflydelse. Vi får bare at vide, at det ene eller det andet skal gøres lidt billigere, så finansieringsaftalerne kan overholdes. Og den eneste, der ikke bliver delagtiggjort i de aftaler, er arkitekten. Det er beskæmmende, at vi ikke længere værdsætter det at skabe de fysiske rammer for os selv, at vi virkelig ikke prioriterer det højere end, at det blot ender

som værende en eller anden rationel handling, der tager afsæt i pragmatiske programpunkter om tekniske fordringer. Det bliver bare til forretning. Der følges ikke længere op på en samlende idé, når der projekteres, det er mere blevet et spørgsmål om at løse nogle tekniske problemer. Det er frustrerende. Det sker i stigende grad, fordi den reelle byg-herre jo ikke er til stede mere. Det er et fuldstændig transparent marked; der er jo ikke nogen – ikke noget medmenneske – at forholde sig til. Eller rettere: der er mange. Alt for mange, der med hver sit synspunkt bringer fokus på et væld af koncepter, der skal tilgodeses – uden nogen prioriteringer. Og når man skal fokusere så mange steder hen, må fokus blive sløret. Der er ikke noget, der er vigtigere end noget andet. Det hele er bare lige vigtigt. Derfor havner vi tit i disse middelmådige løsninger. Tidligere kunne arkitekten bestemme over processen. Han kunne flytte en problemstilling fra et sted til et andet. Og det gik faktisk rigtig godt, fordi han havde en god fornemmelse for den stemning, den atmosfære, der skulle opnås – og han kendte sine muligheder og var ikke i tvivl om sin kompetence, selvom han behøvede tid til at skaffe sig denne sikkerhed.

! Hvis vi så tager den nye generation af arkitekter, som jo ud fra nye digitale redskaber har skabt et helt nyt grundlag for projektering, har der været en virkelighed på vej inden for de sidste 10-12 år, som understøtter de tendenser, som jeg her taler om. Nu har disse nye værdier bidt sig rigtig fast. Jeg taler om BIM, Bygnings Informations Modellen. Det er et teknologisk værktøj, hvor man i en samlet fælles netværksmodel definerer de komplekse sammenhænge mellem alle dele i et byggeri. Herved kan enhver af byggeriets interessenter hente alle slags informationer til brug for programmering, projektering, udbud, udførelse, vedligehold osv. På DTU har de udviklet en ny uddannelse, hvor man kreerer en slags arkitektingeniører, der snart kommer på markedet med denne digitale arbejdsmodel som det grundfæstede underlag. Så kan vi forvente en ny type af projekterende, der arbejder hos bygherrerådgiveren eller entreprenøren, hvor denne netværksmodel opbygges. Arkitekten kommer ikke til at få indflydelse på denne organisation. Meningen er så, at alle implicerede i projektet – og dét er efterhånden mange – via internettet får besked på at melde ind til modellen, sådan at ingen oplysninger kommer til at mangle i bestræbelsen på at få huset til at virke med flest mulige bestanddele i én stor kompleks sammenhæng.

Men projektet ligger et andet sted end hos arkitekten. Det er helt absurd. Han skal bare levere nogle tegninger på linje med de andre i rækken. Der er bare det ved det, at al denne information er usorteret. Det hele står med lige stor skrift, hvad enten det er vigtigt eller ej. Det er et enormt kompliceret værktøj, som disse IT-specialister har udviklet, for at der kan komme styr på en proces, som de fleste har svært ved at overskue. Man glemmer bare, at det netop er dér, vi, arkitekterne, har vores kompetence. Det er jo akkurat dét, vi kan. Det er jo ikke særlig vanskeligt at overskue noget komplekst, hvis man hjemmefra har lært, hvordan man gør. Det er en måde at tænke på, som vi gennem mange år har øvet os på. Og vi ved endda, hvordan der skal prioriteres. Vi forstår at styre efter målet, at vægte de opstillede kriterier, frem for at få en stor ufordøjet bunke af ligeværdigt digitalt analysemateriale ud af en printer. Nu er det et softwaresystem, der har overtaget vores rolle. Derfor er det vanvittig ærgerligt, hvis vi på arkitekt-skolen lærer vores studerende at tegne et 3D-billede i stedet for at tænke. Et studie er et studie, for søren, det er alvor, og det er ikke et spørgsmål om at afslutte sin tid på skolen med et billede. Det går ud på at forstå noget, som er meget komplekst, og arbejde grundigt med det. Det er jo ikke en højere læreanstalt værdigt

at tage så overfladisk på tingene, som vi somme tider ser det. Det skal sgu tages alvorligt at studere.

! Derfor har jeg en kritisk holdning over for de afgangse, som for tiden ● bliver arrangeret flere steder på skolen. Tidligere skulle studiet give os færdigheder, så vi kunne projektere. Vi skulle øve og øve. Det gav mening dengang. Siden er det hele blevet mere kompliceret, og vi har været nødt til at revidere uddannelsen. Når man i dag tager en bachelorgrad, ligner det en gammeldags afgang, hvor man skal vise, at man kan tegne en helhed, der kan argumenteres for. Herefter afsluttes uddannelsen med et forløb, hvor man går ind i projektet og laver et kunstnerisk udviklingsarbejde. Man skal være i stand til at realisere projektet ved en formidling af sine tanker, så det giver mening for andre. Og her gælder det om at komme ned i stoffet, så den studerende kan udforme projektet, materialisere det med en levende bevidsthed. Vi navigerer jo ved vores sansning. Det er det, som arkitektur blandt andet er skabt af. Det er så vigtigt, at vi får mulighed for at være i verden på en sådan måde, at vi forstår vores omgivelser og gør dem brugbare for os ved den sansning, som arkitekturen udsætter os for. Hvis vi bare vil lave billeder, risikerer vi at få skabt nogle

ubrugelige steder i verden. Vi skal gå ind i studiet, således at vi kan få en større forståelse for, hvad det er, som foregår omkring os i det her fag. Vi skal kende den dér kompleksitet, få den ind under huden. Hvordan håndterer man den? I dag kæmper vi jo alle sammen en fortvivlet kamp mod informationer alle steder fra. Om noget har vi brug for at vende ryggen til alt dette og vælge vores prioriteringer. Vi skal bruge studiet til at finde ind til arkitekturens sansede bestanddele. Hvordan afstemmer man arkitektur som materie, rum, dagslys og stof?

! Men alle disse IT-styringsmodeller er totalt indarbejdet i arbejdsmetoderne ● i vores nabolande, som i langt højere grad end os baserer deres byggeri på systematisk præfabvirksomhed. Gennem årene har man i Danmark til overmål argumenteret overbevisende for en tænkning, hvor princippet om præfab har dannet grundlag for nye idéer om byggesystemer. Utzon og mange andre har gang på gang udviklet de mest raffinerede byggesystemer, men der er aldrig nogen af de mange skitserede idéer, der er blevet til noget. Danskerne kan skabe og udvikle, men vi evner ikke at få disse ting til at slå igennem, når det kommer til stykket. Der er ingen, der vil risikere en fejlslagen produktion, og der er ingen, der forstår sig på fremstillings-

virksomhed i så stor målestok. Det kan de til gengæld i Sverige, hvor over 80% af byggeriet er baseret på typisering. De behøver ikke at gøre sig så store anstrengelser for idéudviklingen; de gode idéer kan de jo hente på den anden side af Sundet. Jeg husker tydeligt, da vi for omkring ti år siden byggede for Ericsson i Sverige. Dér var jeg ganske forbavset over den måde, de greb tingene an på. I den store projektgruppe, hvor alle faglige indfaldsvinkler var repræsenteret, skulle alle høres, inden man kunne træffe beslutninger. Alt foregik helt systematisk, og fremdriften forløb stille og roligt efter bogen, men projektet blev ganske langsomt udvandet, som arbejdet skred frem. Det blev mere og mere pinefuldt at se det smukke, det skønne i vores projekt blive pragmatiseret. Det er jo dét, der er problemet, og det er jo dét, vi ser overalt nu. NCC og Skanska indførte denne desillusionerede praksis i Danmark, da byggeriet herhjemme kom i defensiven i 90'erne. De svenske mastodonter har med fast hånd indført disse arbejdsmetoder, der har slået rod i takt med den digitale systematik, der kan skabe analytisk overblik, men som ikke råder over et gram af nyskabende tankegang. Tidligere kunne vi, arkitekterne, med lethed gribe om en kompleks problemstilling inde i hovedet, nu skal vi have en farlig masse mennesker til

at klare det for os på en distanceret og indviklet måde. Værktøjet er jo i sig selv ok, vi skal bare håndtere BIM som de bundne kunstnere, vi er. Det er overhovedet ikke spor svært, der skal bare sund fornuft til. Hvis man kan tænke, kan man også skabe. Det hænger jo sammen.

Disse vanskelige vilkår kan også aflæses i nutidens bygherrerolle. Inden for industrien danner man netværker, som bygges op og plejes, fordi man ved, at man er afhængig af hinanden, hvis man vil lave udviklingsarbejde. Inden for byggeriet er det omvendt. Dér regner man med, at der er tale om et engangsfænomen, hver gang et hus skal bygges. Det betyder, at der er en tendens til, at alle modarbejder hinanden. Hver enkelt siger: Hvad får jeg ud af dette her? Ingen tænker på, at der skal tilvebringes en god og opbyggelig stemning for alle involverede, så man kan nå frem til det unikke resultat, som bygherren drømmer om. Men bygherren har ikke længere nogen drøm. Faktisk er han ikke længere en person med en vision. Nu ser man bygherren som en struktur, bestående af en række elementer alle mulige steder fra. Bygherrerådgivere, developere, investorer, og hvad ved jeg. Der sidder ikke længere én for bordenden med en stor drøm. Noget af det vigtigste, man kan gøre i sit liv, er at bygge

et hus. I dag er det blevet en irriterende ulejlighed. Derfor bygges der disse forsvarsstrukturer af bygherreorganisationer op, fordi det mere handler om at undgå ulykker, end om at berige verden med en drøms virkeliggørelse.

Så i stedet for at opbygge en organisation af inspirerede og dynamiske mennesker, der kan understøtte det svære arbejde, det kan være at skabe en vellykket bygning, så gør man det modsatte. Vi kommer til at komplicere alting frem for at nå den enkelthed, som vi alle sammen egentlig vil frem til. Ingen kan rigtig være med mere. Vi er havnet i et samfund hvor – og nu er vi tilbage igen – man ikke kan lave en ordentlig prioritering, fordi der er så mange eksperter. Så vi er nået dertil, hvor tilliden til de etablerede autoriteter er svækket. Ekspertisen, kompetencen er blevet en hæmsko. Der er opstået en mistro i samfundet, som er svær at afmontere, og dét er et problem. Vi bliver mødt med en voksende skepsis. Og det forklarer arkitekternes svigtende gennemslagskraft, og det forlanges, at man skal kunne fremlægge sit projekt gennem en total pragmatisk og logisk argumentation. Det er ikke længere nok at skabe et fuldendt projekt. Hvis ikke det kan begribes rationelt, tror folk ikke på det. Når vi skal vejes og vurderes, bliver vores arkitektur skåret ud af en kontekstuel helhed, så det bliver stedløst

og frigjort fra sammenhæng, og så opstår tingene som objekter, skæve eller trekantede eller...? Men vi diskuterer overhovedet ikke, hvad det gør ved os.

Vi skal tilbage til delagtiggørelsen. Man kan ikke længere fortælle andre mennesker om en drøm. Den abstrakte tanke dør, fordi abstraktionen bliver billedliggjort, den bliver pragmatiseret, før den er modnet til kunstnerisk form. Jeg er ikke i tvivl om, at gode arkitekter kan det dér med at tænke sig om, og få det til at lande i et godt rum, fyldt med lys og stof. Det er dér, kemien ligger i arkitekturen. Det er jo ikke mere end få generationer siden, at vi er kommet ind fra de dér store landområder, markerne, hvor vi alle sammen har været landmænd, og hvor der var vidde og himmellys. Vi elskede vores redskaber og vores huse. Vi får det så godt, når vi kommer ud i disse store landskaber. Det er den stemthed, vi skal frem til.

Hvad angår mig selv, kunne jeg godt tænke mig at finde tilbage til den minimalisme, som vi var så optagede af for få år siden. Det kan oven i købet være, at det bliver nødvendigt. Det almindelige hverdagsliv finder jeg interessant og tiltrækkende. Det er dér, vi skal finde og opbygge kvaliteterne i vores kultur. Der knytter sig noget dragende

til dét, at vi alle sammen ønsker os et familiehus på en parcel, hvor man har børnene hos sig. Sådan har det været siden forhistorisk tid og frem til de dage for ganske nylig, hvor vi var på bondegården på marken. Og måske går jeg på mine halvgamle dage hen og bliver lidt filosofisk i mit afsæt. Men den renhed, der knytter sig til at opretholde kulturen gennem en stadig udvikling af de ting, vi har omkring os, finder jeg meget vigtig. Vi havde tidligere ganske få materialer i vores verden, som vi til stadighed forædlede. Vi havde en multifunktionel tankegang, hvor vi uden videre gjorde brug af alt det, der indgik i vores dagligliv. Et vindue kunne bruges som mistbænk, en dør kunne blive til en bordplade. Nu slår vi op på nettet og tager hen til Silvan eller XL-byg, som vi bevidstløst har ladet overtage ansvaret for vores kulturelle opdragelse. Her er afsættet alene produktion og ikke udvikling. Kun med et kommercielt formål for øje formidles en unødvendigt forbrug af tusindvis af dårlige produkter, som vi slet ikke har brug for. Uvidende konfirmander står ved kundekassen i disse byggevarerudsalg og bestemmer farten i vores bygningskultur, som tidligere udgik fra vores egen opfindsomhed. Uden at tænke sig om påfører man sig et nyt problem, når man forsøger at løse et problem hjemme i sit hus. Men hvornår

begynder vi igen at tænke selv? Det er vanskeligt at vække denne symbiose mellem drøm og produktudvikling. Arkitekturen er jo kulturens langsomste bestanddel. Se til Lewerentz, han brugte store dele af sit liv på at udvikle vinduer på sin fars tegnestue. Han endte med at gøre et stykke glas fast udvendigt på muren. Til syvende og sidst har vi brug for at få lyset ind, kigge ud og holde regnen ude. Men vi vender ryggen til denne enkelhed og ophober alt muligt bras, som efter kort tid smides på lossepladsen igen. Jeg kunne godt tænke mig at rydde op i denne bunke af lister og plader og finde tilbage til enkle og smukke løsninger. I sine undersøgelser af folkelige byggeskikke rundt omkring i verden fandt Utzon talrige smukke byggemåder og inspireredes til de mest eksklusive byggesystemer. Disse ting må genopdages.

De materialer, som vi gennem mange, mange år har udviklet og forædlet, skal vi have fat i igen. Idéen om at kombinere massivt træ og tegl på en måde, så den modernistiske tanke bliver genfødt i nye og nutidige udtryk, tiltaler mig. Vi bliver ved med at se teglet som mursten, røde eller gule byggeklodser. Men der er mange andre måder at bruge tegl på. Jeg arbejdede meget med denne produktudvikling både i Pihl-byggeriet

og i Struer for B&O. Jeg kunne tænke mig at frembringe en plade af tegl til at gå og færdes på. Herpå kunne man bygge to skaller op i massivt træ omkring hinanden med noget granulat imellem, så man opnåede en effekt som i et passivhus. Det er spændende, fordi kvaliteten følger med. Lige pludselig er der ikke noget, der hedder gips eller andet anonymt plademateriale. Men måske kunne der også arbejdes med polymere materialer, glasfiber eller komposit. Materialer som slet ikke er undersøgt tilstrækkeligt. Jeg forestiller mig at vende det hele om, sådan at traditionen er til stede, men på en ny måde. Og man kunne få den gamle drøm bragt til live igen, om at ude og inde smelter sammen. Alle forbindelser ud af huset skal for så vidt muligt være niveaufrie, ingen dørtrin, ingen trin op. Måske kunne man lave nogle render eller kanaler omkring huset, så man kunne slippe for soklen. Så kunne det hele afvandes og drænes i én håndtering, samtidig med at have og stue bliver ét. Og ingen kuldebroer. Det er en helt anden måde at tænke på – og for mig en sympatisk tanke.

Det er det, arkitekter er gode til: At løse tekniske problemer, så det bliver smukt.

Tekst: Susanne Ulrik • Fotos: Vibeke Krogh og Marianne Wehlast

LAGERKÆLDER 3

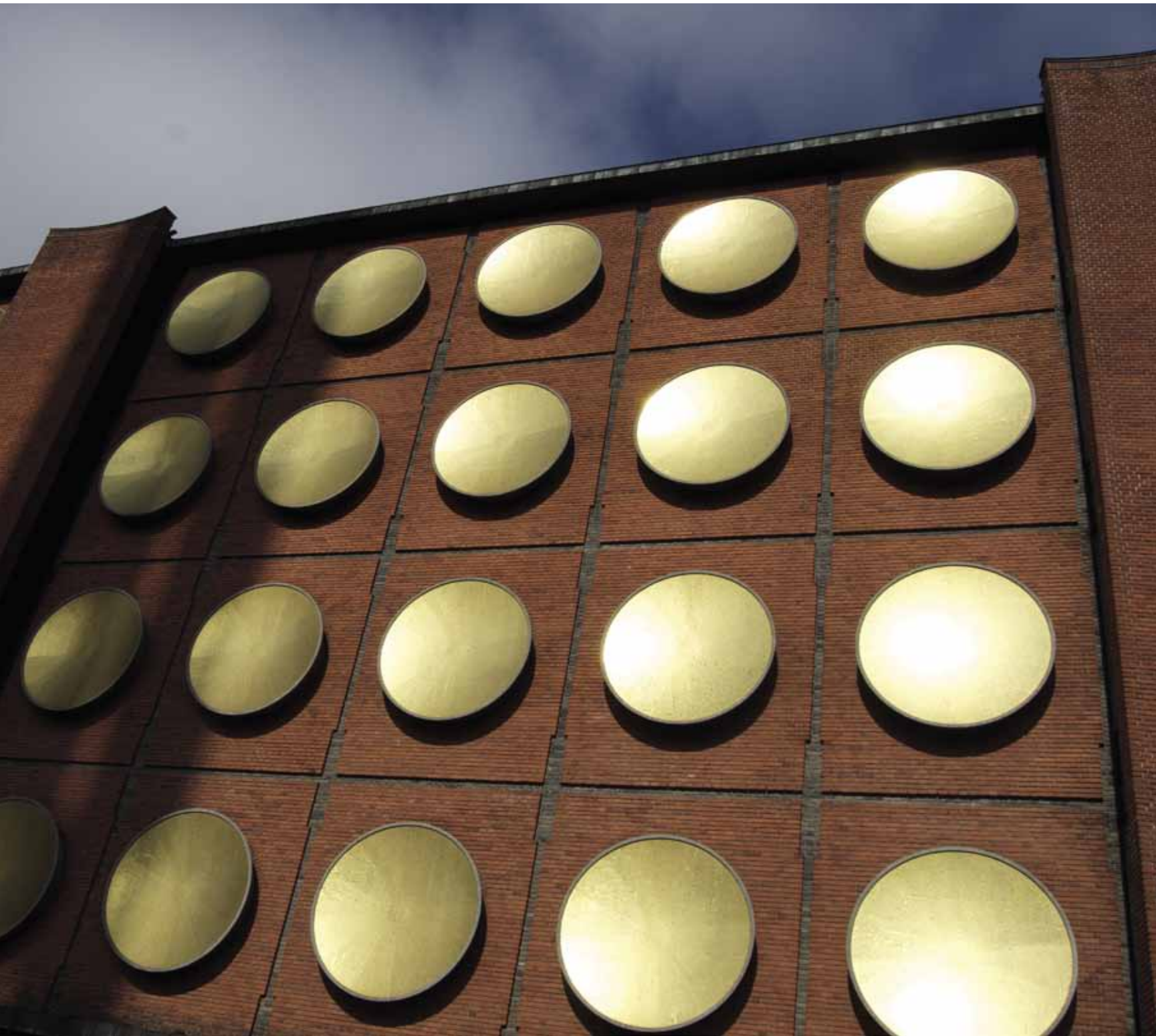
I 1969 blev Lagerkælder 3 opført ved Carlsberg Bryggeriet. Uagtet navnet ligger bygningen oven på jorden. Den er opført til horisontale lagertanke, hvilket de gyldne skjolde på facaden afspejler; bag hvert skjold lå en øltank. Da dele af bryggeriets produktionsform i 1995 var forældet blev tankene fjernet, og bygningen indrettet til arkiv og lager. I dag er den fredet og bruges den til udstillinger og særlige arrangementer.

Den murede facades røde fremtrukne felter er udsmykket med skålformede, mosaikbeklædte betonskaller. Bag de fremtrukne murflader ses en grå sten. Underetagen er beklædt med rektangulære brungule kakler. Mellem underste etage og resten af facaden er der et kobberinddækket lysbånd. Omkring indgangspartiet og lodrette glaspartier står murede, lodrette skaller med en svag krumning. På facaden mod en forhenværende 'skyllegård' gentages motivet fra hovedfacaden med runde tilbagetrukne nicher.

Bryggeriarbejderne på Carlsberg kaldte huset for 'Slottet'. I følge et rygte skulle hver af de gyldne skiver have kostet det samme som en folkevogn.

Arkitekten Svann Eske Kristensens (1905-2000) detaljeringer er knastørre og gennemtænkte; den gyldne udsmykning synger, når solen skinner på den. Huset er en typisk repræsentant for sin tid, kunne hverken være bygget før eller siden - ikke desto mindre raffineret og underspillet - de få og stramt beherskede midler taler stadig til os og gør indtryk. Og dette på en langt mere subtil vis, end mange af denne tids manifestationer af arkitektonisk kreativitet, der kun sjældent har detaljen som omdrejningspunkt.

PÅ BISPEBJERG BAKKE

Omkring 1910 har de to arkitekter haft en del at tale om – Martin Borch, som var på vej med det nye Rigshospital på Blegdammen, og Martin Nyrop, rådhusets skaber, der havde fået Københavns nye hospital i Bispebjerg som sin opgave. Det havde de i særlig grad lejlighed til, fordi de var beslægtede gennem Borchs ægteskab med Nyrops søster.

Helt gode venner var de dog måske ikke. For Borch havde vist en ikke ringe interesse for ”Den fri Arkitektforening”, der blev dannet i 1909 som en slags pendant til Den Frie Udstilling grundlagt allerede i 1891 – som modvægt til det forstokkede Kunstakademi. Således var de unge arkitekter med knap tyve års forsinkelse omsider på barrikaderne – i opposition til en stivnet arkitektuddannelse og den efter deres opfattelse lige så stillestående Akademisk Arkitektforening. Hedsporerne i Den Fri Arkitektforening havde oven i købet udset Borch til kommende rektor for en ny arkitektskole, der skulle give den gamle baghjul med et nyt og tidssvarende program for arkitekturen. Borch, 57 år og ung med de unge, var stærkt fristet, men krævede dog, at venen Ulrik Plesner skulle deltage. Det ville Plesner ikke, og mon ikke også usikkerheden i hele projektet fik Borch til at opgive sagen.

Denne Borch'ske interesse for en ny arkitektforening og for forholdene omkring Akademiet var dog også udtryk for en slags krigserklæring mod svoger Nyrop, der var blandt de fremmeste professorer på dét kunstakademi, som Nyrop selv havde kæmpet imod i kammerherre Ferdinand Meldahls periode. Meldahl havde været professor på Kunstakademiet i mere end 40 år, meget af tiden som direktør for foretagendet, og han havde gjort sit yderste for at forhindre, at Nyrop fik opgaven med at tegne Københavns Rådhus, ligesom han dygtigt gjorde, hvad han kunne for at holde Nyrop uden for indflydelse. Det lykkedes helt frem til 1905, da han gik af i en alder af 79 år.

Omsider kunne den næste generation, der nu selv var blevet bedstefædre, holde deres indtog på Akademiet med tanker, der så for længst var overhalet af udviklingen. Nyrop var 57 år, da han i 1906 blev professor. Kun tre år efter kom han i modvind. Han blev betragtet som reaktionær blandt de unge, der så til gengæld – noget uforståeligt – mente, Borch hørte til blandt de progressive.

Omkring 1910 kunne de to modstandere konkurrere fagligt med hinanden på to kæmpemæssige opgaver: Rigshospitalet (indviet 1910) og Bispebjerg Hospital (1913). Hvis de har diskuteret projekterne med hinanden, har debatten højst sandsynligt drejet sig om detaljer, ny teknik og om stil. For det var allerede siden midten af 1800-tallet slået helt fast, hvordan et hospital skulle organiseres – som et pavillonhospital.

Princippet om pavillonen var udledt af den opfattelse, at smitte skyldtes 'ond luft' – de såkaldte miasmer (miasma, græsk for forurenede), som allerede Vitruvius havde omtalt ca. 1800 år tidligere. For at forhindre befængt luft i at spredes fra en hospitalsafdeling til en anden skulle de enkelte pavilloner isoleres fra hinanden – som var de milevidt fra hinanden – også ifølge engelske Florence Nightingale (1820-1910), grundlæggeren af den moderne sygepleje.

Det første hospital opført efter disse principper var en realitet i midten af 1800-tallet, selv om et hospital med adskilte pavilloner allerede var intuitivt foregrebet i England i 1780'erne – og med et af udkastene til Greenwich flådehospital af selveste Christopher Wren (ham med St. Pauls Cathedral) blev pavilloner foreslået allerede år 1700, dog uden at det gennemførtes.

Pavillonhospitalet var omkring 1900 simpelthen slået fast som hospitalernes typologi, og det faldt ingen af d'herrer ind, at det

kunne være anderledes, selv om Pasteur tidligere i 1875 med sin opdagelse af mikroorganismene havde rammet en pæl igennem miasmeteorien. Sådan skulle et hospital nu engang formes, og hverken læger eller arkitekter havde fantasi til at forestille sig andet. Det var et krav, at rumhøjden skulle være omkring 4,5 meter, at der fra sengene skulle være udsigt til havens grønne spil, at rummenes hjørner skulle være afrundede, 'for smitten samler sig i hjørnerne', og der skulle være rigeligt med lys.

Disse principper havde de to arkitekter til fælles, men Borch ville måske mene, at han havde et handicap med en for lille grund, der tvang ham til at lave flade tage på pavillonerne, så tagrejsningen på een pavillon ikke skulle skygge for den næste.

Alligevel var der arkitektonisk klasseforskel mellem de to hospitaler, da Borch måske overvældet af opgavens størrelse og lægernes indblanding ikke rigtig fandt arkitektonisk helhed eller enhed. Nyrop, derimod, udnyttede den skrånende grund på Bispebjerg til at frembringe den tids mest helstøbte og varierede hospitalsbyggeri i Danmark, ja måske i Europa. Det var tunge toetages pavilloner af røde sten med smukke opholdsrum med buer ud mod og med direkte udgang til haven, overalt forsynet med relieffer, dekorationer og bemalinger til opmuntring af de stakkels patienter. Han allierede sig som noget relativt nyt med en havearkitekt, Edvard Glæsel, der forsynede pavillonerne med hver deres private have, der stod i forbindelse med det større anlæg gennem en akse, der udgik fra porten i den store modtagebygning og som forløb op ad skrænten, der formedes som en række hylder – og dertil en større park imod øst.

Som alle andre hospitaler blev Bispebjerg Hospital snart for snævert. Antallet af specialer steg, og siden har hospitalet som alle andre knopskudt, især med nogle højere bygninger af moderat kvalitet øverst på bakken, hvorimod det store haveanlæg hidtil er blevet sparet. Nyrops smukke bygninger står udvendigt omtrent som de var, men inde har sikkert velmenende arkitekter senere vandaliseret mange steder i underligt afpersonificerede eller slet og ret sanseløse ombygninger, der burde have ført til øjeblikkelig eksklusion af enhver faglig forsamling. Nu var en anden viden om hygiejne på spil, og den formåede arkitekterne ikke at forene med Nyrops ædle arkitektur, hvis de da overhovedet var i stand til at opfatte eller anerkende den.

For i mellemtiden var en ny agenda kommet anstigende til hospitalerne: den rationelle funktionalisme, der bl.a. havde fundet en varm fortaler i Bauhausskolens Hannes Meyer, der ville videnskabeliggøre arkitekturen og reducere skønhed til et spørgsmål om funktion. Og hvilken anden bygningskategori er bedre egnet til et sådant program end hospitalet? Hospitalerne ændredes til rene behandlingsmaskiner, og med bygningerne ignoreredes både patienter og personales behov for stimulerende omgivelser. Funktion, logistik og snæver rationalitet trådte i stedet – som overalt i samfundet – men her på bekostning af helbredelse og arbejdsmiljø. Af samme grund er hospitalerne knap nok helbredelsesmaskiner, selv om lægevidenskaben har gjort gevaldige fremskridt siden Nyrop, men netop på bekostning af lægekunsten.

Hundrede år senere barsler Region Hovedstaden så med en plan, hvormed Nyrops og Glæsels nu fredede huse og haver kan bevares. Pavillonerne skal fremover anvendes af psykiatrien, og dét er en god idé, fordi det kan betyde, at rummene igen kan komme til at fremtræde som på Nyrops tid og

således være medvirkende til at stimulere patienterne og opmuntre – på lige fod med haverne, som nu også inddrages mere aktivt i terapien.

Det somatiske hospital planlægges udbygget på bakketoppen med to meget store blokke, der endnu ikke har fundet deres form; men skal der udbygges i forbindelse med klenodiet Bispebjerg, så er nybyggeriet placeret på rette sted.

Man kan håbe, at de arkitekter, der vinder konkurrencen om en ny helhedsplan for området udskrevet nu i september, vil forsøge at aflæse og forstå Nyrop og Glæsels helhedsplan, så den tydelige akse gennem anlægget respekteres – og man kan håbe på, at de vil forstå at forholde sig til den gemytlige og varme tone, der gennemstrømmer hele den gamle del af hospitalet – og måske samtidig også skabe en Bruno Tautsk 'bykrone' på toppen af Bispebjerg Bakke. Arkitekterne skal også demonstrere, at de har forstået, at smukke og varme omgivelser påvirker positivt – selv under kortere indlæggelser. Det ved vi nu – efter en tid med despekt for skønheden. Det, som enhver har kunnet sige sig selv, og som de gamle intuitivt vidste og respekterede, er der nu evidens for.

Hurra for dét, der imidlertid stiller 'ubehagelige' krav til arkitekterne: De skal nu til at hitte ud af, hvad det egentlig er, der påvirker mennesker positivt. Måske derfor er de så sure på de undersøgelser, der har vist resultater, som tilsyneladende kan opleves som endnu et indgreb i arkitektens kunstneriske frihed.

Men det er jo en helt anden sag.

Evidensbaseret design kaldes et forskningsområde med vægt på vigtigheden af at benytte målbare data som grundlag for designprocessen. Metoden benyttes i sygehusarkitekturen i et forsøg på at forbedre patienters og sygehuspersonalets velbefindende, forbedre patienternes helingsproces, reducere stress og øge sikkerheden.

Tekst: uddrag fra artikel ved foreningen BY og LAND i Ulfborg-Vemb området bragt med foreningens venlige tilladelse • Fotos: Vibeke Krogh

SLYK

Slyk Bro er stadig i brug. Den fører Skalstrupvej over Damhus Å i Gørding. Den gamle stenbro kan holde til tankvogne, landbrugsmaskiner og andre tunge køretøjer, og nu må der ikke pilles ved den, den er blevet fredet i foråret 2011.

Slyk Bro er stadig i brug. Den fører Skalstrupvej over Damhus Å i Gørding. Tankvogne, landbrugsmaskiner og andre tunge køretøjer holder den gamle stenbro til, og nu må der ikke pilles ved den, for den er blevet fredet i foråret 2011.

Siden 1857 har Slyk Bro med sine håndstrøgne murstenssider bevidnet, at der måtte være et godt teglværk i nærheden, og at nogen har villet bygge broen smukt, selv ude på disse øde egne ved Nissum Fjord, hvor ikke mange ser den.

Nitten lodsejere og en godsejer byggede den. Etatsråd Tang fra egnens herregård Nørre Vosborg påtog sig en fjerdedel af udgifterne ved en overenskomst med egnens bønder, som han ofte tidligere havde mødt med solidaritet og initiativ. Andreas Evald Meinert Tang, 1803-1868, etatsråd og medlem af den grundlovgivende forsamling i 1840'erne, drev ikke bare herregård men også teglværk. Nørre Vosborg Teglværk lå nord for godset ned til Storåen, og herfra transporteredes brændte teglsten på pramme også helt til Holstebro, da det oprindelige rådhus opførtes her i 1847. Teglværket flyttedes siden til Skærum Mølle, hvor der i dag er et lille museum til minde om murstensfabrikationen.

Murstensbroen har formentlig erstattet en træbro; dens sider består af fire murede søjler eller piller med inddækninger af granit. Imellem pillerne inddækkes murværket med profilerede formsten, så regnvand ledes bort. Et gammelt forlydende vil vide, at Tang var inspireret af broer, han havde set på rejse i Italien. Museumsinspektør, Dr. Phil. Esben Graugaard fra Holstebro Museum formoder, at etatsråden selv har skitseret broen og fået sin bygmester Neubarth til at lave bygningstegningerne. Neubarth tegnede også Vosborglille, udvidede Nørre Vosborg hovedbygningens sydfløj og tegnede indgangspartiet til familiegravhøjen på den nærliggende Ulfborg Kirkegård.

Et sejlivet rygte vil vide, at Slyk Bro fra begyndelsen fik høje murstenssider i netværksmønster lige som voldgravsbroen hjemme på herregården. De skal være blevet pillet ned i 1886. Man kan gætte på, at de har gjort broen for tung til det omgivende terræn og besværliggjort passagen for bredere læs. Imidlertid er der ingen tegninger eller spor på broen af disse 'spørgelses'-balustrader. I 1934 blev broen dog gjort bredere, hvilket er gjort med stor veneration og hensyntagen til det eksisterende, men dog alligevel synligt den dag i dag.

På forslag fra lokalforeningen af BY og LAND i Ulfborg-Vemb Kommune indstillede Klaus Eggers Hansen for snart otte år siden den lille bro til fredning med følgende begrundelse: 'Broen er et smukt udført og arkitektonisk vellykket bygningsværk, som knytter sig til det arkitektoniske og kulturhistoriske miljø omkring det fredede gods Nørre Vosborg. Teknisk set er den et tidligt eksemplar af en murstensbygget brotype, som afløste tidligere træ- og granitkonstruktioner. Den er desuden udtryk for en privat entreprenørs - etatsråd Tang på Nørre Vosborg - initiativ og igangsættelighed. For dens arkitektoniske værdi, dens kulturhistoriske tilknytning og dens smukke placering i landskabet bør broen fredes.'

Tekst og fotos: Susanne Ulrik

LEG MED KLODSENERNE

Børnehuset i Bøhmensgade på Amager ligger helt ud til byggelinien i henhold til lokalplanen og med nordfacaden i samme flugt som de omkringliggende bygninger. Bygningsdybden er 9 meter. Som det er tilfældet med gadens øvrige huse er hjørnerne afskåret i en vinkel på 45 grader.

De to underste etager rummer grupperum og tilhørende støt-
tefunktioner. Facaderne fortsætter op over det øverste dæk,
hvor de danner en brystning omkring en tagterrace, der br-
uges som legeplads. Der opstår hermed en illusion om, at huset
har samme højde som de omgivende, og på denne måde er
lokalplanens foreskrift om, at nye bygninger skal opføres i 3
etager, opfyldt.

Børns leg med byggeklodser har inspireret til facadens ud-
formning, her i form af de høje facadeelementer i grågule
tegl. Den horisontale adskillelse af elementerne i etageskel-
lene er udtrykt med et tilbagtrukket skifte af tegl. Kanterne på
'byggeklodserne' er holdt fri af hinanden, og facadeelementets
dybde kan aflæses langs de tilbagetrukne lodrette partier med
vinduer og brystninger. Hermed fremstår et visuelt spil i 'sta-
blen af byggeklodser'. Lilla og grønne glasfelter i vinduespar-
tierne og lyseblå pladebeklædning i bygningens recesser kom-
plementerer teglens farve og fremhæver bygningens udtryk af
leg og anvendelse som børneinstitution.

Institutionen er en integreret daginstitution for tre vuggestue-
grupper og to børnehavegrupper, godt 80 børn, og er taget i
brug 1. august i år.

Holm og Grut er arkitekterne bag byggeriet.

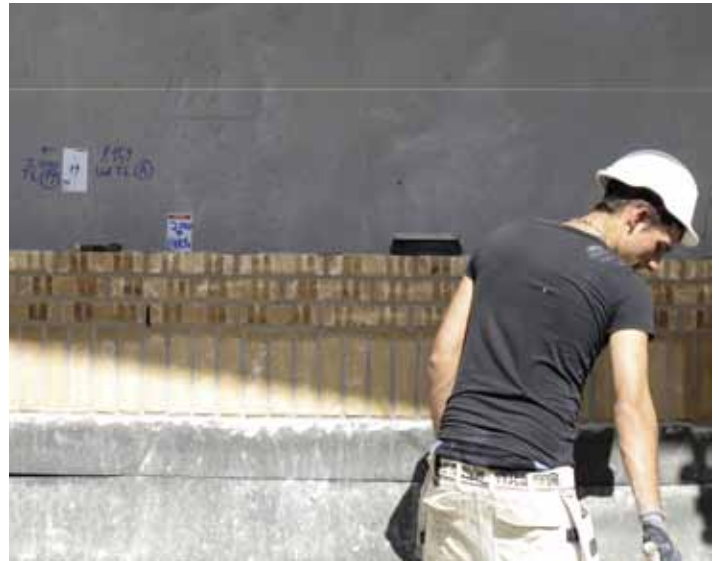

Tekst og fotos: Susanne Ulrik

SKOLEMUR

KHR arkitekters inspiration for det nye byggeri i Ørestad City er en bjerglandsby, der rummer skole, fritidstilbud og bibliotek. Her er hængende haver, karnapper og små piazzaer som i en middelalderby i Toscana. En udvendig trappe vil give besøgende fri adgang til at gå på opdagelse i små gyder og på terrasser.

De første af de 500.000 mursten i facaden er nu ved at blive muret op af syv lærlinge fra EUC Sjælland i Haslev. Stenene mures op med bagsiden udad. De mørke striber, der opstår, hvor stenen har hvilet på underlaget under brændingen, danner et tydeligt lodret mønster i facaden. Og allerede nu aner man et nyt bud på murværks stofflige potentiale.

Tekst: Susanne Ulrik • Fotos:

Villa Sky

På en lille sidevej til Amager Strandvej har Cobe Arkitekter tegnet en usædvanlig familiebolig til en privat bygherre, som i skrivende stund er ved færdiggøre hus og have.

175 m² fordeler sig på fire murede cylindre, der set fra oven kan tage sig ud som en blomst – eller en sky, om man vil; huset hedder Villa Sky.

Facaden er muret af lyse teglsten i et sindrigt forbandt, hvor nogle af løberne er trukket en anelse længere ud end den øvrige facade, hvorved der dannes et diagonalt mønster, der fortsætter ubrudt over facaderne – også på undersiden af den cylinder, der overdækker indgangspartiet.

Murstenene er dækket af et lyst slør, der dannes af den lervælling, der bruges i produktionen for at få leret til at slippe formen, her er vællingen af lysere ler end selve stenen.

Omkring vinduer og døre og i overgangen mellem lodrette og vandrette murede flader, er en afrundet specialsten anvendt – ingen skarpe hjørner her.

HOSPICE

Ordet hospice anvendtes allerede i middelalderen om steder, hvor rejsende og syge kunne søge herberg og beskyttelse. Ordet kommer af det latinske hospitium, 'et opholdssted for rejsende' – og endnu i dag dækker betegnelsen over 'et hus, eller et sted, hvor uhelbredeligt syge og døende og deres pårørende tilbydes omsorg og størst mulig livskvalitet'.

I Danmark etableredes det første moderne hospice Sankt Lukas Hospice i Hellerup i 1992. Tidligere hed det sig, at 'døds-hospitaler' ikke passede ind i den danske mentalitet. Men en stigende bevidsthed om, at de krav, der kunne stilles i forbindelse med uhelbredelig sygdom og død, var anderledes end dem, et sygehus normalt kunne honorere, fik efterhånden afgørende betydning. En særlig palliativ indsats, omsorg og nærvær, smertelindring og lindring af andre symptomer kunne nemlig bedst tilbydes optimalt ved helt at adskille de fysiske rammer for den palliative indsats fra det almindelige sygehus, og hermed var vejen banet for opførelse eller indretning af særlige hospicebygninger. I Danmark har vi nu en lille snes, og flere kommer til.

DET GODE HOSPICE

Det er klart, at bygninger som ramme for nye, særlige funktioner kræver nye, særlige arkitektoniske greb. En vigtig faktor har i denne forbindelse været rapporten Det Gode Hospice i Danmark fra 2005/2006 (revideret i 2009), som Fonden Realdania initierede for at samle de erfaringer, der var gjort inden for hospicefeltet i Danmark – og for samtidig at komme med et bud på, hvordan fremtidens hospice kunne se ud. Projektets program udarbejdet af SIGNAL arkitekter skulle fungere som inspirerende 'opslagsbog og checkliste, for at sikre, at der er tænkt hele vejen rundt om de fysiske rammers intention, funktion og udtryk ved planlægning og etablering af nye hospicer.'

Med baggrund i intentioner som disse opførte Henning Larsen Architects i løbet af 2009–2010 Hospice Søndergård i Måløv i Ballerup kommune for Hospice Søndergård/OK-fonden med støtte fra Fonden Realdania. I den sydlige del af den nye bydel Søndergård indgår byggeriet i Ballerup Kommunes overordnede plan Måløv Aksen. Placeringen i landskabet er valgt med udsigt til en lille sø og med kort afstand til S-togstationen i Måløv.

Anders Sælen fra Henning Larsen Architects fortæller om idéerne bag huset: »Vi fokuserer her på at lave nogle rammer for beboerne, som skaber grundlag for livskvalitet og værdighed i den sidste del af livet og på muligheden for at kunne tage afsked i trygge, hjemlige omgivelser. Målet har altså været at skabe en humanistisk og ikke-institutionel arkitektur med fokus på det genkendelige og hjemlige snarere end det spektakulære.«

TALENDE ARKITEKTUR

Hospicet er opført med engoberede gule sten fra Petersen Tegls som en tolkning af et traditionelt gårdhus. Husets form kan forstås som et rektangel, hvis langsider 'knækker' ind mod midten, hvorved to trekantede gårdhaverum opstår. Anders Sælen kalder selv denne form for en 'timeglasform', som kan siges at afspejle selve husets raison d'être, idet timeglasset fra gammel tid ses som et symbol på livet, der rinder ud. Huset bliver hermed at betragte som et moderne stykke 'architecture parlante'.

Ved ankomsten anslår indgangsfacadeens knækkede murstensvæg med dens kvadratiske vinduer en tone af robust alvor, der dog viser sig at dække over et overraskende lyst og mildt indre.

PRIVATLIVETS FRED

Huset er opdelt efter overordnede funktioner, idet fælles opholdsarealer og personalefaciliteter er anbragt i den lange indgangsfløj, medens den fløj, der vender ud mod søen, rummer fjorten mindre boliger på hver 36 m² med udsigt til søen.

Denne fløj danner med sine store vinduespartier og åbne terrasser en overraskende visuel kontrast til indgangsfløjen, og man har her kunnet etablere en uforstyrret privatsfære. Den intime stemning anslås allerede i indgangsfløjens forbindelsesgang, hvor man med 'knækkene' undgår lange, monotone gangforløb og arealer, som man ellers ofte møder i institutionsmiljøet. Tegnestuen har tidligere anvendt dette arkitektoniske greb, f.eks. i forbindelsesgangen på Frederiksberg Handelshøjskole. Gårdhaverne danner ligeledes et grønt filter, der er medvirkende til adskillelsen af husets offentlige del fra den mere private, så der værnes om beboernes privatliv. Der er overdækkede terrasser, opholdsrum og konferencelokale mod haverne, hvorfra en grøn sansesti fører ud til bålplads og sø.

Huset er en fornem realisering af de intentioner, som Fonden Realdania satte ord på inden byggeriet indledtes: 'Hospice Søndergård bliver et eksempel på, hvordan et arkitektonisk velgennemtænkt byggeri kan være med til at give ekstra kvalitet til hospice-arbejdet.'

Tekst: Vibeke Krogh

WORLD ASSOCIATION OF BRICK ARTISTS : WABA Symposium på Cathrinesminde Teglværksmuseum

I august måned har en kunstnergruppe på syv arbejdet hos Petersen Tegl i Sønderjylland. Bistået af teglværkets medarbejdere har Bjørn Nørgaard fra Danmark, Ulla Viotti fra Sverige, Robert Harrison fra USA, Jacques Kaufmann fra Frankrig, Gwen Heeney fra England og Fritz Vehring fra Tyskland på hver sin måde udfordret leret, murstenen og teglen, og vidt forskellige kunstværker vil tage form.

Træffet hos Petersen Tegl har været en del af 'WABA International Brick Sculpture Symposium 2011'.

Den nyligt stiftede organisation bad sidste år teglværksejer Christian A. Petersen om at være vært for symposiet, og Peter-

sen Tegl, der allerede har en lang tradition for samarbejde med kunstnere, svarede omgående ja.

Arrangementet, der også har budt på et offentligt dagsseminar 'Creative with Bricks' er afholdt i samarbejde med Cathrinesminde Teglværksmuseum og Sønderborg Kommune, idet Sønderborg kandididerer til rollen som europæisk kulturhovedstad 2017 under temaet 'Kultur over grænser'. Flere af kunstnernes arbejder placeres derfor også efterfølgende rundt om i Sønderborg Kommunes landdistrikter, så man her får mulighed for at opleve lerkunst af internationalt tilsnit.

Robert Harrison, Jacques Kaufmann, Gwen Heeney, Ulla Viotti og Fritz Vehring.

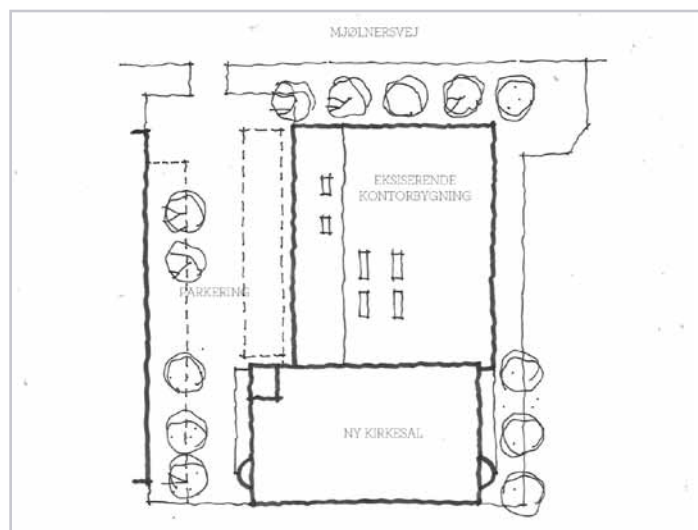

NY KIRKE I ÅBYHØJ

Kirken i Åbyhøj, tegnet af Exners Tegnestue, ligger i et område, hvor erhvervsbyggeri og boligbyggeri nærmest kolliderer. Her er ingen værdifulde omgivelser, en arkitekt kan lade sig inspirere af. Det nye hus må stå i kraft af sig selv. Og det er da også lige, hvad det gør. En stor klump eller klods vokser op af stedets kaos, og vi er tilbage i den danske tradition, hvor en bygning tænkes som en udhulet mursten.

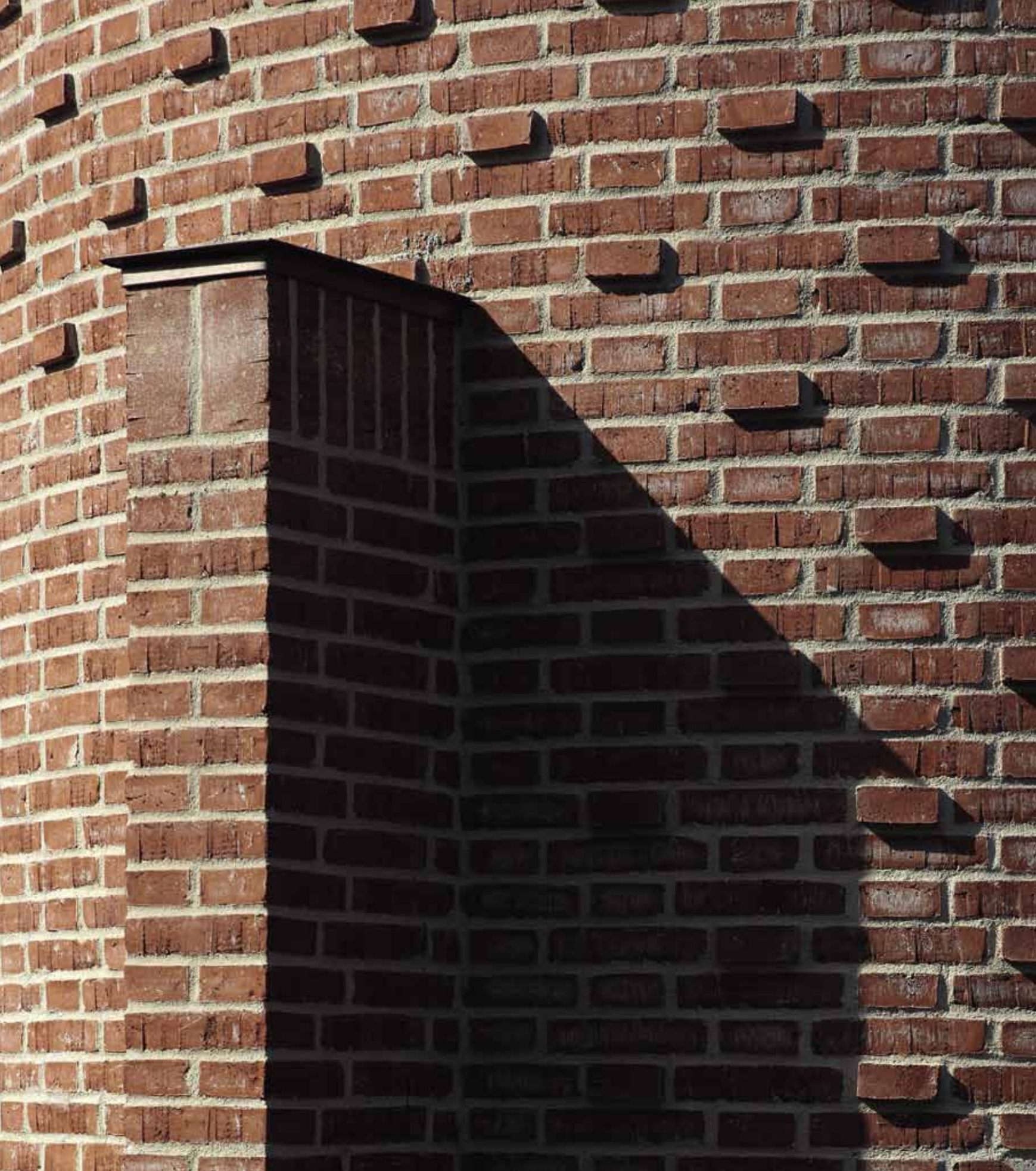
Det nye kirkerum er opført i forlængelse af en eksisterende kontorbygning, og at der er mange år mellem de to huse, skal man være specialist for at se. Materialer og farver ligner hinanden - mursten og rødbrune kulører. Tæt på afslører de nye mure imidlertid, at der er tale om moderne brug af tegl. Ved indgangen på hjørnet er stenen nemlig indmuret som standerskifte med fladen ud ad, og det kan jo ikke lade sig gøre med almindelige mursten i standardformat. Her svarer længden af

en sten til fire skifter, og alting går op, fordi stenen er gjort 6 mm tyndere. Det er Exners tegnestue, der i samarbejde med Randers Tegl står bag udviklingen af den anvendte nye sten, kaldet FlexStone.

Kirken i Åbyhøj er den første større bygning, der beklædes med FlexStone, som altså tillader kombinationer af standardforbandter, rulleskifter, standerskifter og sten på fladen. Det er således en mursten, der egner sig til netop den arkitektur, tegnestuen har forfinet i en række byggerier som for eksempel Økolariet i Vejle, Bymuseet i Aarhus og Stiftstidende samme steds. Facaderne fremstår som en lagdelt beklædning forsynet med huller, hvor der er behov for lys. Da stenene ofte anvendes med bagsiden udad og ikke er afsyrede, bliver virkningen rustik.

Vinduesglas bag murfladen får åbninger i muren til at syne tomme - bygningerne er på vej til at ligne ruiner og vil engang blive gode objekter for bygningsarkæologer på jagt efter 'spor'. FlexStone-formatet gør det billigt og nemt at operere med mønstre og bånd på en næsten fri facon. Kirkens ene facade har således både felter, linjer og recesser, der alle er skabt med den samme røde mursten. Den modstående facade har lisener. Inde i kirkerummet er runde nicher murede - søjler, vægge og gulve af glat beton.

EN DEL AF DANSK BYGGETRADITION

Et smukt hus har altid et smukt tag. Dantegl fra Monier er en klassisk, dansk vingetagsten, som er blevet fremstillet på Volstrup Teglværk i mere end 100 år.

Et tag er meget mere end bare tagsten. MONIER leverer komplette tagløsninger, som er smukke, holdbare og sikre. Et nyt tag gør huset smukkere og forøger dets værdi.

Vi har tag til alle hustyper, alt fra slotte til legehuse. Fra moderne arkitekttegnede boliger til historiske bygningsværker. Velkommen til MONIER.

BLÅDÆMPET HØJSLEV VINGETEGL OG GULBRUN FIRENZE

NU 8 **HØJSLEV** VINGETEGL I LILLE DANSK FORMAT

Højslev Vingetegl i Lille Dansk Format står stærkt hos kvalitetsbevidste bygherrer.

Serien består nu af 8 varianter. De fire nyheder er Rød Nuanceret, Blådæmpet Nuanceret, Brun samt Rød Engoberet. Husk at bestille prøver.

FIRENZE BLØDSTRØGNE - GULBRUNE FACADESTEN

Der er løbende nye facadesten på vej fra Randers Tegl til byggerier med stil og personlighed.

Den afdæmpede Gulbrune Firenze er blevet godt modtaget, som en kærkommen fornyelse af de klassiske gule facadesten. Bestil prøver eller se hele farvespektret af facadesten på den nye www.randerstegl.dk

A/S Randers Tegl
Mineralvej 4 · 9100 Aalborg
Tlf. 98 12 28 44
www.randerstegl.dk

Byg med sjæl - byg med tegl

Teglsten fra Wienerberger forener danske byggetraditioner med et moderne arkitektonisk udtryk. Arkitekter vælger vores produkter for at tilføre byggerierne materialemæssig kvalitet, varme og sjæl.

Vi tilbyder et af Danmarks bredeste sortimenter af mursten, tagsten, teglblokke og belægningstegl og producerer udelukkende på egne teglværker. Dermed sikres den høje kvalitet samt et smukt og ensartet udseende af produkterne.

Kontakt os for at få idéer og byggefaglig rådgivning fra vores erfarne konsulenter eller besøg vores udstilling i Helsingør.

I Allégården på Amager har WITRAZ arkitekter valgt en antik rød nuanceret (PT 465) mursten fra Wienerberger til at efterisolere uden på den eksisterende bygningskrop. Sollysets spil i reliefferne skaber smukke skygger, som giver gavlene liv og bevægelse.